

Peer Bach Boesen

Lægekunst

for krop, sjæl og ånd

Grundlæggende principper í
antroposofísk medicín

Foreningen

Lægekunst

For krop, sjæl og ånd

Peer Bach Boesen

Bogens titel: **Lægekunst** – for krop, sjæl og ånd
Forfatter: Peer Bach Boesen

Fotografisk, mekanisk, EDB-mæssig eller anden form for mangfoldiggørelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt efter gældende dansk lov om ophavsret.
Copyright © : Peer Bach Boesen

Bogen kan rekvireres ved henvendelse til:

Alma

Hagemannsvej 6
8600 Silkeborg
tlf. 86 81 92 77

Copyright © Peer Bach Boesen

ISBN: 87-90317-10-6

1. udgave 1990
2. udgave 1991
3. udgave 1994
4. udgave 1997
5. udgave 1999
6. udgave 2003
7. udgave 2006

Foreningen Alma har til formål at oplyse om antroposofisk medicin.

Det er muligt at melde sig ind i Foreningen Alma og derved jævnligt få tilsendt information om antroposofisk medicin.

Foreningen Alma har telefon 86 81 92 77
www.alma-info.com

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
Klassisk homøopati	6
Historisk baggrund	6
Hvad er homøopati?	8
Behandlingsteori	12
Mennesket er et mikrokosmos	18
Rudolf Steiners medicinske impulser	21
Lidt om baggrunden for antroposofisk medicin	21
Hvad er grundlaget for den antroposofiske lægekunst?	22
Den antroposofiske medicin	23
Menneskets tre-deling	25
Menneskets fire væsensled ..	38
De fire elementer	60
Beskrivelse af de 4 temperamenter	63
De fire temperamenters forhold til behandling	65
Betændelses- og Kuldesygdomme	66
De 4 hovedorganer	71
Leveren	75
Leveren som stofskifteorgan	77
Galden	80
Lever/galdesystem og temperamenter	82
Leverpatologi	84
Manifeste leversygdomme ..	87
Leverterapi	88
Galdeterapi	94
Nyrerne og binyrerne	97
Nyrerne og astrallegemet	98
Polariteter i nyre og binyre ..	99
Nyrestrålingen	101
Nyrernes forbindelse til fordøjelsessystemet	102

Blæren	103
Skjoldbruskkirtlen	105
Nyrepatologi	107
Allergier	112
Manifeste nyre- og blæresygdomme	112
Nyrebækkenbetændelse	113
Manifeste sygdomme knyttet til skjoldbruskkirtlen	118
Nyreterapi	119
Hjertet	125
Hjertets mineralstofskifte	129
Hjertepatologi	130
Sclerotiserende hjertesygdomme	131
Betændelsessygdomme i hjertet	132
Manifeste hjertesygdomme	134
Hjerteterapi via andre organer	138
Lungerne	141
Lungepatologi	147
Manifeste lunge- og bronkie-sygdomme	151
Lungeterapi	159
Litteraturliste	163
Stikordsregister	165

FORORD

Rudolf Steiners impulser har inspireret tusindvis af læger, sygeplejersker, fysioterapeuter, kunstterapeuter med flere verden over til et seriøst og livslangt arbejde i sundhedens tjeneste. De har blandt andet grundlagt hospitaler, medicinproduktioner, kursteder og hjem for udviklingshæmmede.

Jeg har skrevet denne bog for at lette danskernes forståelse af Rudolf Steiners medicinske impulser (kaldet antroposofisk medicin).

Rudolf Steiners egne bøger og foredrag er ofte svære at forstå for nutidsmennesket. De bliver lettere at forstå, hvis læseren først får kendskab til Rudolf Steiners menneskebil-
lede (antroposofi) og medicinske begreber.

Jeg har også skrevet bogen af den simple grund at mit møde med den antroposofiske medicin har været yderst befrugtende for mit arbejde i en praksis gennem 25 år. Jeg håber, at denne bog kan være med til at læseren bliver ligeså inspireret. Rudolf Steiners indsigt har gjort mig i stand til at hjælpe mange mennesker, som jeg efter min bedste overbevisning ellers ikke havde været i stand til at hjælpe.

Mange tak til Hanne Vesti, Else Marie Sø og Nathan Billig for kommentarer og korrektur af manuskriptet. Uden Jer havde det måske ikke været nemmere at læse min bog end Steiners bøger...

Peer Bach Boesen
Silkeborg, 2006

KLASSISK HOMØOPATI

“..... Jeg tror nu mere ivrigt end nogensinde på den helbredende læges lære efter at jeg så levende har følt virkningen af den allermindste dosis, og igen og igen mærker den.”

Johan Wolfgang v. Goethe i et brev fra 1820

Historisk baggrund

Homøopatien blev grundlagt af Dr. Samuel Hahnemann (1755-1843). Han blev født i Meissen i Sachsen, som ældste søn af en fattig porcelænsmaler, og levede på samme tid som Goethe. På trods af de meget beskedne kår og en betydelig modstand fra faderens side, lykkedes det ham alligevel at komme til at studere medicin. Allerede i underskolen og i gymnasiet havde han været en så lysende begavelse, at gymnasiets rektor Dr. Müller støttede ham i hans store ønske om at blive læge. Han tjente til studierne ved at oversætte forskellige skrifter (som 18-årig kunne han seks fremmedsprog flydende). Han studerede først i Leipzig og senere i Wien, hvor han blev assistent for kejserinde Maria Theresias livlæge von Quarin. Denne gav Hahnemann den dybere indsigt i mennesket og lægegerningen. Hahnemann skrev om von Quarin: “Det store praktiske geni, livlægen von Quarin, skylder jeg det ved mig, som kan kaldes læge.”

Senere blev han uddannet som kemiker og udførte som ungt menneske videnskabeligt arbejde indenfor medicin og kemi og blev berømt for sin indsats. Blandt hans arbejder kan nævnes "Kendetegn på lægemidlers ægthed og forfalskning", som blev anvendt på alle apoteker på hans tid. Enkelte forskrifter har været anvendt indtil for nylig. Ved siden af dette arbejdede Hahnemann som praktiserende læge i forskellige tyske byer i nogle få år. Herefter ophørte han med sin lægegerning af samvittighedsgrunde, da han anså sin samtids lægemidler for at være mere skadelige end gavnlige.

Han begyndte nu at leve af at oversætte medicinsk faglitteratur. Under dette arbejde stødte han på nogle engelske forsøg med kinabark. Det interesserede ham så meget, at han gik i gang med forsøg på sig selv med dette stof. Disse "kinabarkforsøg" anses

som starten på homøopatien. I 1810, ca. 20 år efter de første forsøg, udgav han sit vigtigste skrift: "Organon der Heilkunde".

I årene før udgivelsen af bogen var Hahnemann igen begyndt at praktisere som læge og havde opnået opsigtsvækkende resultater med sin nye metode. Han blev nu opsøgt af læger fra hele Europa, som ønskede at stifte bekendtskab med hans metoder. De blev næsten alle begejstrede og begyndte at arbejde med homøopati i deres hjemlande. I løbet af ganske få år oplevede homøopatien en nærmest eksplosiv udvikling. Først og fremmest engelske, franske, amerikanske og russiske læger tog ideerne op, og der blev grundlagt fakulteter, hospitalet og læreanstalter. Homøopatien opnåede dermed en stor udbredelse.

Under koleraepidemien i 1831 fik Hahnemann lejlighed til at afprøve sine teorier i stor skala. Han udgav på den tid et skrift om behandling af kolera – for eksempel behandlede en af hans elever i Leipzig 154 kolerapatienter. Kun seks døde. Lignende statistikker fra samme tid og område viser, at ud af 1500 døde 821, der var blevet behandlet på traditionel vis. Disse tal stemmer overens med tal, man har fra Londons Homøopatiske Hospital.

På grund af begejstringen over naturvidenskabens landvindinger i slutningen af det 19. århundrede (fotografi, ballonflyvning, fysik, kemi, biler m.m.) gled den ikke-fysiske del af mennesket og dermed homøopatien i baggrunden. Homøopatiske præparater blev dog også fremstillet i Danmark frem til slutningen af 1930'erne, hvor danske læger, dyrlæger og naturlæger indtil da havde opnået gode resultater med disse lægemidler.

Homøopatien har fået en renæssance efter 1960. Man er atter blevet klar over, at teknik, matematik, fysik og kemi ikke alene og i sig selv er nok til at virke helbredende på mennesket.

Groft set har der ikke i mange år været nogen egentlig udvikling i selve lægekunsten. Den udvikling, der er sket, er sket som en udnyttelse og raffinering af andre videnskabers landvindinger, eksempelvis laserteknik, optisk teknik, røntgen, kemi med mere.

Hvad er homøopati?

Similia similibus currentur

(lignende helbreder lignende)

Hahnemann

Ordet homøopati stammer fra græsk og er sammensat af det græske ord "homoios", der betyder lignende og "patos", der betyder lidelse eller sygdom. Homøopati står således for "lignende skal helbredes med lignende".

For eksempel har en person, der lider af rindende øjne og næse samme symptomer som en, der snitter løg.

Homøopaten laver et homøopatisk (stærkt fortyndet) middel fra løget og giver det til patienten. Det meget fortyndede homøopatiske udtræk kan ofte helbrede en person med høfeber eller allergisk snue. Altså: Lignende helbredes med lignende.

Homøopatien bygger på 3 "søjler":

Lægemiddelafrøvningen

Lighedsprincippet

Potenseringen

Lægemiddelafrøvning og symptomregistrering

Sygdommen opstår gennem påvirkninger, som virker på lignende måde som lægemidlerne, og sygdomstilstanden overvindes gennem midler som fremkalder lignende tilstande.

Hippokrates

Samuel Hahnemann begyndte sin lange række af forsøg ved at udsætte sig selv for en overdosis af kinabark. Han registrerede nøjagtigt, hvilke fysiske og psykiske symptomer det medførte. Nogle af symptomerne var vekselfeber, som det kendes ved malaria, overfølsomhed i alle sanser, kraftig luftdannelse i tarmene, som ofte udviklede sig til kolik

og diarré, udmattelse samt tydelige svingninger i disse symptomer.

En homøopatisk lægemiddelforprøvning i dag foregår efter det samme princip: man giver for eksempel en gruppe på 50 raske mennesker en kraftig dosis af det stof, man ønsker afprøvet (på grænsen til en forgiftningsdosis). En kontrolgruppe på for eksempel 50 mennesker får i stedet for et placebo. Gruppen er repræsentativt sammensat af unge og ældre af begge køn.

Lægemiddelforsøgene blev i øvrigt altid udelukkende foretaget på sunde og raske mennesker, og patienterne havde ikke fået deres lidelse ved eksempelvis at have snittet løg eller indtaget kinabark. Dette gælder også ved testninger af homøopatiske produkter den dag i dag. I testperioden noterer man nøje både de fysiske og psykiske symptomer hos begge grupper.

Den ortodokse medicins lægemiddelforsøg foretages på dyr, og forsøgsresultaterne overføres til mennesker.

For eksempel var stoffet thalidomid blevet afprøvet gennem seks år på dyr, uden at det afslørede nogle af de kraftige bivirkninger, det siden viste sig at give hos mennesker. Resultaterne lod sig således ikke overføre til mennesket, hvor stoffet viste sig at medføre alvorlige deformiteter på fostrene.

Hahnemanns opdagelse og hans testmetode var genial. Homøopatiske midler beregnet på mennesket blev testet udelukkende på det hele menneske og fundet egnet til behandling af det hele menneske. Ud fra hans lægemiddelforsøg fik han en mulighed for at afdække *forbindelsen mellem lægemidler fra de tre naturriger og deres direkte fysiske og psykiske relation til mennesket*. (Dette er nærmere uddybet i afsnittet: Mennesket er et mikrokosmos).

Indenfor homøopatien fokuserer man ikke på selve sygdommen, men på *det hele, syge menneske*. Det er mennesket og *ikke* sygdommen, man behandler. I selve behandlingen kan homøopaten anvende homøopatiske lægemidler fra alle tre naturriger: Mineralriget, planteriget og dyreriget. Både fysiske og psykiske lidelser kan behandles med homøopati.

Lighedsprincippet

Efter sine første forsøg med bl.a. kinabark kunne Hahnemann konkludere, at han ved hjælp af disse specielle lægemiddelforsøg kunne afdække den terapeutiske forbindelse mellem et bestemt stof og mennesket. Påvirkes man eksempelvis af snittede løg, får man symptomer, som ligner allergisk snue og høfeber. Indtager man kinabark, får man en malarialignende tilstand (vekselvis ryste/fryse og svede, almindelig svækkelse, udmattelse, søvnighed, skelen, hjertebanken, øresusen, svimmelhed, depression). Han registrerede også nøje, under hvilke ydre omstændigheder sygdomme forværres eller bedres, for eksempel ved varme, kulde, fugt, tidspunkter i løbet af døgnet, årstider og meget mere.

Der er altså en intim forbindelse/lighed mellem et bestemt stof og bestemte symptomer hos mennesket.

Potenseringsprincippet

Hans næste antagelse var nu, at når et stof i massiv dosis fremkalder bestemte symptomer, så vil det i fortyndet form kunne helbrede netop de samme symptomer. Tankegangen og metoden kendes fra vaccinationsprincippet, som blev opdaget på nogenlunde samme tidspunkt af den engelske læge Jenner. Det førte til begrebet potensering indenfor homøopati. En farmaceutisk metode, der gør det muligt at lave homøopatisk medicin i forskellige styrker og virkningsgrader. Ved hjælp af potenseringsmetoden målrettes og afbalanceres medicinens virkninger, så den meget præcist tilpasses patientens aktuelle behov.

Selve fortyndingen foregår således: Først fremstilles en tinktur eller en grundsubstans, som betegnes med bogstavet 'Ø' (= urtinktur). 1 del af urtinkturen blandes op med 9 dele fordelingsvæske eller substans (vand, sprit, mælkesukker). Blandingen rystes derefter på en særlig måde, så den neutrale substans kommer i berøring med stoffet.

Vi har nu en 10% opløsning, der betegnes D1.

D2 fremstilles ved at tage 1 del D1 + 9 dele fordelingsmiddel, som igen rystes, osv. D2 svarer til en fortynding på 1%. Potensen D6 er allerede fortyndet en million gange. Fra ca. D23 siger fysikerne, at midlerne absolut intet indeholder af udgangssubstansen.

De mest anvendte potenser er D6, D12, D30 og D200.

Som hovedregel virker de lave potenser nær det fysiske område. De benyttes mest ved akutte sygdomme. De højere potenser virker på psyken og på kroniske tilstande.

Det materielle nutidsmenneske må uvægerligt spørge sig selv: "Hvordan kan det overhovedet virke, når der ikke er noget stof i? Er det ikke kejserens nye klæder om igen?"

München-mystikeren Thorwald Dethlefsen kalder det informationsmedicin og giver følgende forklaring:

"Her har jeg to nøjagtig ens stykker papir. På dem er der skrevet to forskellige beskeder/informationer, men med nøjagtig samme mængde blæk. På det ene stykke papir står der: "Jeg elsker dig" – på det andet står der: "Jeg hader dig". Selv om "medicinen" fysisk set er nøjagtig ens, vil virkningen være helt forskellig. Stoffet er blot informationsbærer".

Det interessante her er ikke hverken papiret eller blækket, men informationen. Ved at analysere (det fysiske) papir og blæk ville man ikke nå frem til det vigtigste – nemlig informationen.

Homøopatiske midler indeholder altså informationer/viden til det menneske, som tager medicinen. Man skal adskille information og informationsbærer for at forstå homøopatien. Informationsbæreren kunne i dette tilfælde ligeså godt være en båndoptager, en mundtlig besked m.m. Det vigtige er ikke informationsbæreren eller stoffet, men informationen, det bærer. Informationen er ikke "fysisk målbar".

Homøopatien bygger på den overbevisning, at den fysiske verden er af guddommelig oprindelse, at mineraler, planter, dyr og mennesker er skabt af en langt højere intelligens end menneskenes. Ved hjælp af potenseringen/fortyndingen åbner man op for de ikke-fysiske – guddommelige – kræfter, som har skabt den fysiske verden. Man kan sige, at det nu ikke længere er stoffet, men bygmesteren bag det, man kalder frem. I det fysiske hus er arkitekten ikke umiddelbart synlig, men uden ham var der ikke noget hus. Hvis man vil have bygget flere (smukke) huse, henvender man sig ikke til huset, men til arkitekten og håndværkeren. På samme måde er det med homøopatien.

For eksempel har de guddommelige kræfter bag skabelsen af kiselplanten padderokke et indgående kendskab til og kan arbejde med kiselprocesser. I mennesket foregår der kiselprocesser mange steder. Uden dem ville vi for eksempel ikke have hud, hår og negle, og vi ville slet ikke kunne sanse (se, høre, føle, lugte osv.). Hvis det, som homøopatien kalder kiselprocesserne, på en eller anden måde er forstyrrede i et menneske, kan man henvende sig til en kiselspecialist i yderverdenen (makrokosmos), for eksempel padderokken. I homøopatisk form kan den igen lære/understøtte mennesket i at omgås og få balance i sine kiselprocesser.

Kærlighed, medicin og mirakler

.... således lyder titlen på en kendt bog i vor tid, skrevet af den amerikanske kirurg Bernie Siegel. Homøopatisk medicin bidrager med **indsigt**, men den kan ikke give kærlighed. Derfor bør lægen ved enhver behandling spørge sig selv, om patienten behøver kærlighed eller indsigt. Ofte er det begge dele. Det er for eksempel grunden til, at der findes sygeplejersker og læger. Det er sygeplejerskens opgave at stå for plejen og omsorgen (kærligheden), og det er lægens primære opgave at nå frem til en diagnose/indsigt i patientens problematik, og når det er gjort: At finde den rette terapi. Desværre ser det ud til, at man i dag delvist har glemt, at patienter behøver både kærlighed og hjælp til indsigt. Sygeplejerskernes opgaver flyttes i øjeblikket i retning af, at de skal være små læger, og hvem skal så tage sig af plejen?

Behandlingsteori

Det er vigtigt, at vi som samfund har tænkt dybt over de *teorier*, som ligger bag den måde, vi behandler på. At vi har tænkt over: Hvad er sundhed? Hvad er sygdom? Hvordan bringer vi et menneske, som er blevet sygt, tilbage til sundheden? Hvad er mennesket overhovedet for et væsen? Hvorfor kan han/hun blive syg?

På et eller andet tidspunkt har man for eksempel tænkt, at det at være patient kræver *tålmodighed* – patient kommer fra det engelske ord *patients*, som betyder *tålmodighed*. Man har også tænkt, at patienten skal være en sted, hvor han/hun behandles *gæstfrit* – altså et hospital. Ordet *hospital* kommer fra det engelske ord *hospitality* = *gæstfrihed*.

Hvis man undersøger det nærmere, opdager man, at disse ord ikke er tilfældige men bunder i en dyb indsigt i den syges behov, som går tilbage til en kristen opfattelse af, hvordan syge bør behandles. Nogle af ”grundpillerne” i klostrenes behandling var, at den syge kunne komme og være i klosteret og få behandling, så længe han/hun havde behov for det. Man vidste, at overvindelsen af en sygdom ofte var en længerevarende *proces* for den syge, før han/hun mentalt og åndeligt havde fået bearbejdet årsagen til sygdommen. Deraf ordet tålmodighed. Denne måde at behandle på står i modsætning til den arabiske medicins tankegang og behandlingsmodel, som den blev udviklet og udført ca. fra det 13.–17. århundrede. Her havde man højtuddannede specialister, som behandlede én. Så snart man var behandlet færdig, blev man sendt hjem igen. Man behandlede altså sygdommen – ikke så meget mennesket. Det er i virkeligheden den arabiske model, som danner grundlaget for den måde, vi i dag behandler syge på.

Det vil kræve en helt ny bog at gå dybere ind i disse meget betydningsfulde baggrunde for behandling. Her vil jeg kort se lidt firkantet på en bestemt tankegang bag behandling med ortodoks medicin og som modsætning behandlingsteorien bag homøopatisk medicin.

I det følgende sammenlignes et fysisk symptom med et adfærdsmæssigt problem.

Problem: Forestil dig, at du har et barn, som roder.

Symptom: Kroppen har en stafylokok-infektion.

Hvis man vil gøre noget ved problemet eller symptomet, kan man vælge en af tre løsningsmodeller:

- Kontraria - Kontraria (”slå ihjel” - terapi)
- Substitutionsterapi (man erstatter det, som kroppen ikke producerer tilstrækkeligt af)
- Indlæringsterapi (hjælp til selvhjælp)

Kontraria – kontraria

Vælger du den første løsning, svarer det til, at du slår barnet ihjel: Så roder det ikke mere. I tilfældet med stafylokok-infektionen gør du som den ortodokse skolemedicin: Du finder et stof, som kan slå bakterierne ihjel. Enhver kan se det uhensigtsmæssige i at slå barnet ihjel. Men ikke alle kan se det uheldige i den ortodokse medicins ”slåen ihjel”.

Oprindelsen til denne ”slå ihjel” – terapi skal findes et par tusind år tilbage i tiden. Da lancerede den græske læge og filosof Galenos begrebet *kontraria – kontraria*. Det betyder, at man skal finde noget, som går imod sygdommen – noget som slår den ihjel. Denne metode benævnte Hahnemann som *allopati*, i modsætning til hans egen metode *homøopati* (som jo betyder, at lignende skal kureres med lignende).

Desværre optræder der ofte bivirkninger i kølvandet på sådanne behandlinger, der blot undertrykker symptomer.

På længere sigt fører det til en belastning af alle kroppens funktioner. Man indkapsler/undertrykker på den måde ofte betændelser, der så senere kan bryde ud som en endnu værre sygdom. Eksempelvis kan det føre til allergier, der kan opfattes som sekundære reaktioner på undertrykte tilstande i kroppen. En suppression/undertrykkelse fører altid til en mere kronisk sygdom. Svamp er en af de hyppigste og mest almindeligt kendte følger (bivirkninger) af behandling med penicillin.

I den ortodokse medicin bekæmper lægen ofte en bakteriesygdom med penicillin. Det kan udløse en svampeinfektion. Svamp er en langt værre kronisk sygdom, som tillige er meget modstandsdygtig over for behandling. En sådan behandling med penicillin burde kun anvendes i livstruende situationer, hvor andre metoder ikke lader sig praktisere. En indgående forskning og en større viden om brugen af alternative behandlingsmetoder kunne sagtens føre til, at man kun i ganske få tilfælde behøvede at anvende syntetisk medicin. Det kan nævnes, at en større engelsk undersøgelse netop har påvist, at børn som har fået meget penicillin i langt højere grad har tendens til at udvikle astma senere i livet. Der er således al mulig grund til at holde igen med penicillin, da det er meget sandsynligt, at patienten i kølvandet på en penicillinbehandling udvikler en værre (kronisk) sygdom end den (akutte) sygdom, han har fået penicillin imod.

Desværre tror lægevidenskaben stadig blindt på, at bakterierne er de egentlige sygdomsfremkaldere: Får man blot bekæmpet dem, er alt i den skønneste orden...

Før i tiden troede man, at det var onde ånder, som bevirkede sygdommen. Det trækker man på smilebåndet af i dag – men vil man i fremtiden ikke også smile af troen på bakterier som årsagen til sygdommene?

Det, som fik Hahnemann til at indstille sin lægegerning i en ung alder, kunne med stor vægt gælde i dag.

Hahnemann skriver: "Jeg har forladt lægekunstens sædvanlige vej ..... Jeg erfarede, at jeg behandlede ubekendte sygdomme med ubekendte lægemidler, som let kunne forvandle livet til død eller tilføje nyt besvær og kroniske sygdomme, som ofte var sværere at fjerne end de oprindelige. På denne måde at være morder eller forværrer af mine medmenneskers liv var for mig den frygteligste tanke, så frygtelig og foruroligende, at jeg i de første år af mit ægteskab helt opgav og næsten ikke lægeligt behandlede noget menneske, for ikke at skade ham endnu mere ..... og blot beskæftigede mig med kemi og forfattervirksomhed."

Substitutionsterapi

Vælger man denne løsning, svarer det symbolsk til at løbe efter barnet og rydde op efter det. Lige meget hjælper det. Man kan blive ved i en uendelighed, fordi barnet efterhånden bliver dovent og tillige ikke lærer selv at skabe orden i sit rod.

Overført til en medicinsk tilstand betyder det, at hvis binyrerne producerer for lidt kortison, eller skjoldbruskkirtlen producerer for lidt thyreoidin, så tilfører man det manglende stof i kunstig form. Når man eksempelvis tilfører kunstigt kortison eller thyreoidin resulterer det i, at kroppens kirtler bliver "dovne". Det vil sige, at kirtlerne yderligere sænker deres produktion. Samtidig fører den kunstige tilførsel ofte til ubalancer mellem andre stoffer i kroppen. Substitutionsterapi kan dog være påkrævet ved enkelte alvorlige sygdomme.

Indlæringsterapi

Ved denne løsning vil barnet gennem en periode blive oplært, indtil det er i stand til selv at tage vare på sin opgave. Der er sket en oplæring til en bestemt funktion (hjælp til selvhjælp). Medicinsk svarer det til, at man giver kroppen nogle hjælpende, balancerende impulser et stykke tid og derefter indstiller tilførslen af impulserne, når organismen selv igen har lært at opretholde balancen.

I homøopatisk medicin er der ikke nogen fysiske stoffer tilbage. Derfor kan det ikke virke som en substitutionsterapi. Energiene fra de oprindeligt tilførte stoffer går ind og påvirker via impulser, svingninger m.m. det sted i kroppen/psyken, hvor der er en ubalance.

Gennem homøopatien lærer mennesket atter at omgås de fysiske eller sjælelige processer, som er kommet ud af funktion. Eksempelvis kan binyrer, der producerer for lidt kortison, behandles med et præparat, som består af homøopatiske udtræk fra binyrer og brændenælde, der begge er kilder med forbindelse til menneskets binyrer. Det homøopatiske udtræk sender impulser til binyrerne og beder dem om at komme i balance. I enhver organisme er der en kraft (arcanum), som konstant arbejder på at opretholde balancen (homøostase). Homøopatisk medicin er en stimulation til disse ligevægtskræfter.

Lidt om homøopatiens udbredelse

I flere lande anvendes homøopatien i stor udstrækning. For eksempel har det næst mest solgte lægemiddel i Frankrig i flere år været et homøopatisk lægemiddel. WHO beskrev i 1994 hvorledes homøopati var verdens næst mest udbredte helbredelsessystem og at det bl.a. er integreret i nationale sundhedssystemer i mange lande, herunder: Tyskland, England, Frankrig, Indien, Pakistan, Sri Lanka og Mexico. Ligeledes findes der også i disse lande universiteter som udbyder kurser eller hele uddannelser i homøopati. I mange europæiske lande er homøopati den mest udbredte alternative behandlingsform, herunder i Frankrig, hvor ca. 69 % af lægerne vurderer homøopati som en effektiv behandling, hvor man har homøopatiske afdelinger på en række hospitaler og hvor homøopati får sygesikringstilskud.

Tyskland er fortsat det land, hvor homøopatien er mest udbredt. Her findes et meget stort antal homøopatiske læger og endnu flere heilpraktikere (statsanerkendte naturlæger). I Tyskland blev der fra 1925 og frem oprettet flere større antroposofisk orienterede hospitaler og klinikker hvor homøopatien har en central placering i behandlingen. Robert Bosch (grundlæggeren af elektronikgiganten Bosch) betalte for oprettelsen af et homøopatisk hospital i Stuttgart i 1940 og Bosch fonden finansierer fortsat en del forskning i homøopati (www.igm-bosch.de)

I England har Londons Kongelige Homøopatiske Hospital eksisteret i over 100 år, og det engelske kongehus, som har brugt homøopatiske læger siden 1830, har gennem sin indflydelse på det engelske overhus og dermed på lovgivningen, sikret at homøopatien har overlevet bedre i England end i mange andre lande. Prins Charles er meget aktiv i den engelske debat til fordel for homøopatien. The Royal Homeopathic Hospital be-

handler ca. 2000 patienter om ugen. England har fem hospitaler som anvender homøopati, og der er påvist videnskabeligt signifikante virkninger af homøopatisk medicin på konkrete sygdomme som for eksempel høfeber, og også dokumenteret meget høj generel patienttilfredshed. Anvendelse af homøopati til dyr er ganske udbredt i England og Skotland.

En del tandlæger i Europa – også i Danmark – er begyndt at anvende homøopati til for eksempel behandling af paradentose, til at begrænse blødninger i forbindelse med tandindgreb, og for at dæmpe angst for tandbehandling.

I de europæiske lande, der ikke har en stor tradition for homøopati, er homøopatien dog kraftigt på vej frem. Det gælder f.eks. i hele Skandinavien.

Også i Brasilien og USA anvendes homøopatien. Se f.eks. her: <http://homeopathic.org/organizations.htm#usa>

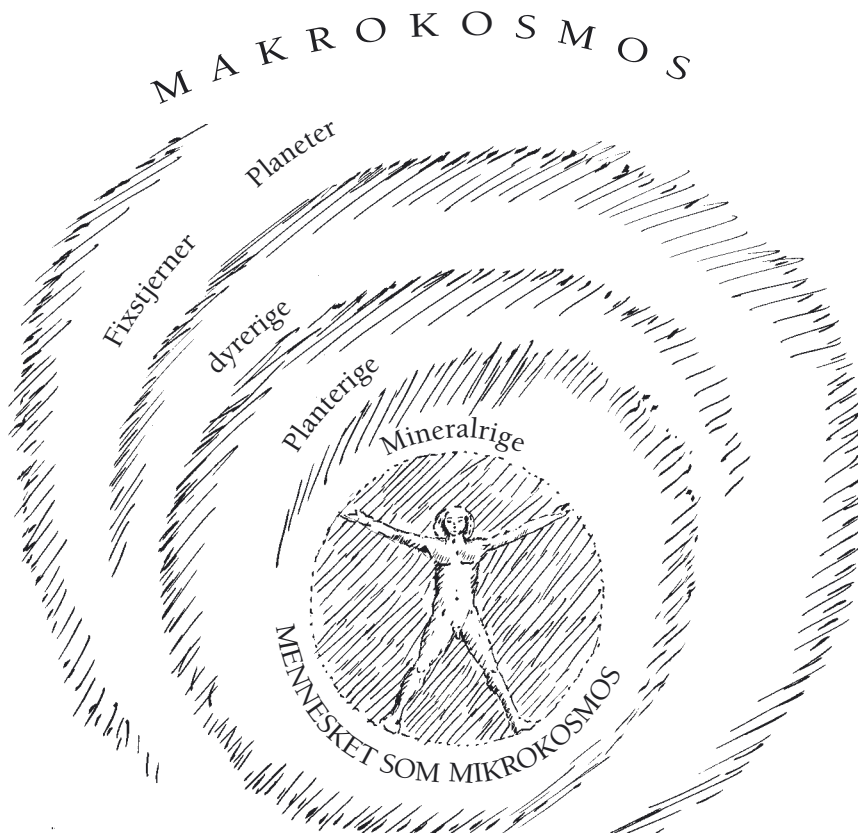
I Indien er homøopati vidt udbredt både til behandling af mennesker og dyr. Nogle af de mest omfattende materia medica (samlinger af lægemiddelprøvninger) i form af 5 og 10-bindsværker er forfattet af indiske homøopater. Der er mere end 100.000 homøopatiske læger og behandlere samt 120 skoler som udbyder 4-5 årige uddannelser i homøopati.

Se endvidere: <http://en.wikipedia.org/wiki/Homeopathy>

Der er også en række videnskabelig dokumentation for homøopatiens virkning. Kontakt evt. foreningen Alma for yderligere info.

Mennesket er et mikrokosmos

Alt hvad der findes i skaberværket findes også i mennesket, men altid i en forvandlet form.

Figur 1: Mennesket er et mikrokosmos – alt hvad der findes i makrokosmos (mineraler, planter og dyr) findes også i mennesket, men i en forvandlet form.

Kun mennesket er et helt mikrokosmos og dermed helt specielt for skaberværket. Det er nødvendigt for mennesket at omgås alt, hvad der findes i makrokosmos. Det var netop denne sammenhæng mellem makrokosmos og menneske (mikrokosmos), Hahnemann fandt gennem sin forskning.

Fra gammel tid har man anset mennesket for at være et mikrokosmos. Det betyder, at alt, hvad der findes i skaberværket (mineral-, plante- og dyreriget) også findes i mennesket, men altid i *en forvandlet form*. Et hvilket som helst stof fra disse riger kan derfor anvendes i helbredelsens tjeneste.

Hahnemanns fortjeneste var, at han ved hjælp af sine forsøg i detaljer afslørede denne forbindelse. Hans lægemiddelforsøg giver præcise oplysninger om, hvilke fysiske og sjælelige processer et bestemt stof fra naturriggerne har forbindelse til i mennesket og virker ind på.

Samuel Hahnemanns forskningsmetode hvilede på et utal af forsøg (lægemiddelforsøgene). I videnskaben kaldes denne måde at forske på for erfaringsvidenskab eller empiri. Det ville dog være uretfærdigt kun at vurdere Hahnemanns indsats som ren empiri. Han anvendte også sin store iagttagelsesevne, samtidig med at han havde en fremragende intuition for mennesket og stoffernes væsen.

Kun mennesket kan betegnes som et mikrokosmos. Hverken planter eller dyr afspejler hele makrokosmos. Planter eller dyr, som anvendes i medicinen, er ofte meget *ensidigt specialiserede*. Netop fordi de er så ensidige, kan de betegnes som specialister på deres område, og netop derfor bliver de mest ensidige planter og dyr interessante som lægemidler.

Eksempler

I makrokosmos finder vi kiselpecialisten: **Padderok**. Padderokken er en plante, som næsten udelukkende omgås/arbejder med kiselprocesser. Omsat til aske indeholder den ca. 68 % kiseltsyre.

I mennesket foregår der også kiselprocesser. De har betydning for sansningen (evnen til at kunne se, høre, lugte, føle, smage), kroppens indre og ydre hinder, huden, cellerne og formtendens. Hvis der er blevet noget galt med kroppens evne til at omgås kisel, kan den tilføres homøopatisk kisel fra padderokken. Da den er en kiselpecialist, lærer dette lægemiddel kroppen igen at få styr på kiselprocesserne.

Et andet eksempel er **sølv**. Sølv har man fra gammel tid betragtet som et stof, der har

forbindelse til månen. Måneprocesserne foregår også i mennesket, fortrinsvis i forplantningssystemet. Den kvindelige menstruationscyklus på 28 dage modsvarer for eksempel månens cyklus. Det kan for eksempel ofte hjælpe at give homøopatisk sølv til en kvinde, som har svag eller manglende menstruation eller har vanskeligt ved at blive gravid.

En plante som **svaleurt** (*chelidonium majus*) har fra gammel tid været anvendt til galde sygdomme. De processer, som foregår i svaleurten, genfinder vi i *en forvandlet form* i galdefunktionerne.

En plante ville derimod ikke være en god *lægeplante*, hvis den var et resultat af/beherskede mange makrokosmiske processer – og et menneske ville til gengæld blive ramt af sygdom, hvis det ikke var i stand til at indeholde og beherske alle processer i makrokosmos. Mennesket har et mere alsidigt instrument til sin rådighed.

Ved hjælp af kobberkrystallisationsprøver kan man visuelt "bevise" sammenhængen mellem mikrokosmos og makrokosmos. Ved sådan en prøve tager man et udtræk fra eksempelvis svaleurten og tilsætter kobberklorid. Det samme gør man nu med galdeblæreprøver. Prøverne lader man så krystallisere. Ved dette forsøg danner der sig to næsten identiske krystallisationsbilleder (resultaterne er reproduceret mange gange). Rudolf Steiner har givet anvisninger på, hvorledes prøverne foretages).

De ikke-fysiske kræfter, som ligger til grund for dannelsen af et stof, frigives igen fra deres binding i det fysiske ved hjælp af potenseringen. Dermed står disse kræfter til rådighed i en ikke-fysisk form. I denne ikke-fysiske form kan de nu virke balancerende ind på de lignende processer, der også finder sted i et menneske i en forvandlet form – som for eksempel en fysisk sygdom eller en psykisk lidelse.

Terapi og patologi kan ikke adskilles. Den sygdom, et menneske har, kan genfindes i makrokosmos (i en forvandlet form), og når denne forvandlede form fra naturriggerne fortyndes/potenseres, kan den helbrede sygdommen.

Homøopati går altså ud på at stille en rigtig diagnose og herefter genfinde sygdommen i makrokosmos (i en forvandlet form). Derfor hænger patologi og terapi uløseligt sammen.

RUDOLF STEINERS MEDICINSKE IMPULSER

Lidt om baggrunden for antroposofisk medicin

I begyndelsen af det 20. århundrede var en kreds af seriøst arbejdende læger blevet mere og mere opmærksomme på, at den herskende medicinske opfattelse var utilstrækkelig. De oplevede, at de ofte savnede grundlaget for en dybere forståelse af sygdomsprocesserne og deres helbredelse, og disse læger henvendte sig omkring 1918 til Rudolf Steiner. De ville gerne vide, om åndsvidenskaben og antroposofien kunne bidrage med mere indsigt på dette område.

Det førte til, at Rudolf Steiner til en begyndelse i 1920 holdt 20 dages foredrag for læger og lægestuderende. Foredragene demonstrerede, at Rudolf Steiner havde et dybtgående kendskab til mennesket. Ikke bare til de sjælelige og åndelige dele, men i lige så høj grad et dybtgående kendskab til anatomiske og fysiologiske detaljer. Mange af de tilstedeværende læger blev begejstrede for de nye medicinske impulser. Det førte i første omgang til grundlæggelsen af større og mindre klinikker i Schweiz og Tyskland, og en medicinproduktion blev startet (Weleda). Senere nåede impulsen ud til større dele af verden. I dag arbejder et tusindtal af læger verden over med den antroposofiske medicin. Indtil sin død i 1925 holdt Rudolf Steiner adskillige foredragsrækker for læger og lægestuderende. Hans nærmeste samarbejdspartner på det medicinske område blev lægen dr. Ita Wegman. Hun grundlagte en klinik i Schweiz tæt på Rudolf Steiners opholdssted, og Rudolf Steiner kom næsten dagligt på Ita Wegmans klinik og rådgav lægerne der. I dag er Ita Wegmans klinik et hospital med ca. 135 sengepladser.

I Tyskland er der i dag opbygget flere hospitaler og større nerveklinikker, og et utal af kursteder er mere eller mindre influeret af de antroposofiske impulser. Antroposofiske læger er tilknyttet de lægepædagogiske hjem (hjem for udviklingshæmmede), Steiner skoler osv. Det største antroposofiske hospital hedder Herdecke og ligger i Ruhr-området og er både områdehospital og universitetshospital. Det har ca. 500 sengepladser og 13 specialafdelinger. Der er ca. 2000 ansatte, og hospitalet har en sygeplejeuddannelse tilknyttet.

Hvad er grundlaget for den antroposofiske lægekunst?

"En virkelig lægekunst kan ... kun bestå, hvis den bygger på en erkendelse af mennesket som både krop, sjæl og ånd."

Med disse ord forsøgte Rudolf Steiner at appellere til en udvidet forståelse af mennesket. Han ønskede brændende, at denne udvidede forståelse for mennesket i krop, sjæl og ånd skulle få en praktisk betydning for den måde, man behandlede mennesker på.

Rudolf Steiner insisterede på, at alt det medicinske arbejde skulle foregå i et så klart og bevidst lys som overhovedet muligt. Vores tidsalder kalder han bevidsthedssjælens tidsalder. Her må al behandling også nå frem til en forstandsmæssig indsigt og ikke alene bero på fornemmelser (som det ubevidste klarsyn for eksempel gjorde i tidligere tider, hvor mennesket konstitution var anderledes). Behandlere skal gennem en bevidst stræben (skolingsvej) nå frem til et nyt klarsyn. På den ene side bygger dette på indsigt og klarsyn i den åndelige verden og på den anden side i lige så høj grad på, at man skal blive i stand til *forstandsmæssigt og i mindste detalje* at redegøre for, hvordan den åndelige verden virker ind i den fysiske verden.

Rudolf Steiner ønskede altså en forening af ånd og videnskab, samt at selve behandlingen af det enkelte menneske blev givet ud fra den erkendelse, at enhver er et unikt individ. For eksempel skal ikke alle græspollen-allergikere behandles med ét og samme homøopatiske middel. Midlet skal vælges ud fra en åndelig, sjælelig og fysisk indsigt i det hele menneske, der sidder overfor behandleren.

Sideløbende med den voksende lydørhed for hans menneskesyn, er det i dag desværre blevet endnu mere udpræget, at man behandler det fysiske menneske med alverdens teknik og glemmer, at sygdommene har deres udspring i det sjælelige og åndelige område.

Den antroposofiske medicin

Rudolf Steiners dybtgående kendskab til både mennesket og naturprocesserne førte til, at han kunne angive en lang række nye epokegørende lægemidler fra naturriggerne. Allerede mens han levede, var denne medicin i stand til at hjælpe mange mennesker.

Lægemedelfirmaet Weleda blev grundlagt i 1920'erne, og personalet arbejdede intenst på at fremstille de nye mediciner efter Rudolf Steiners anvisninger. Farmaceuterne fik ofte grå hår i hovedet, når de skulle arbejde med hidtil ukendte metoder. Imidlertid kunne de gang på gang konstatere, at de nye metoder kunne gennemføres i praksis. Der var her først og fremmest tale om homøopatiske lægemidler. Men de blev nu fremstillet efter nye recepter, som forstærkede midlernes virkninger og gjorde det muligt at lede virkningerne til bestemte områder og organer i mennesket.

Forskellen på Rudolf Steiners metoder og den homøopati, man allerede kendte på det tidspunkt, er kort fortalt, at medens homøopati var en **erfaringsvidenskab** (empiri), byggede Rudolf Steiners anvisninger om lægemidlernes anvendelse og deres fremstilling på en **forstandsmæssig indsigt** og en **skolet intuition** omkring sammenhængene mellem mennesket og naturprocesserne. Dette førte til bedre og dybere indsigt i mennesket og lægemidlerne.

I holistiske, medicinske kredse i hele verden – også udenfor antroposofien – er man i dag blevet klar over, at Rudolf Steiner havde et dybtgående kendskab til stoffernes indre væsen. I dag er hans farmaceutiske metoder i vid udstrækning blevet anerkendt, og de er genstand for stor interesse, bl.a. i Tyskland.

Her skal ganske kort og ufuldstændigt gives et eksempel på én af disse metoder: Rudolf Steiner angav, at man skulle udsætte lægemidler, som skulle virke på menneskets stofskifte-system (fordøjelse, lever, nyrer, forplantningssystem m.m.) for en stærk varmeprocess (for eksempel kogning). Lægemedler, som skulle virke på menneskets rytmiske system (hjerte, lunger, blodkredsløb m.m.), skulle udtrækkes ved 37°C (digestion). Lægemedler, som skulle virke på nerve- og sansesystemet, skulle ikke udsættes for varmeprocesser, men fremstilles ved hjælp af kolde udtræk (maceration).

På denne måde kan man lede virkningen af et givet lægemiddel til et bestemt område. Rudolf Steiners forskning bygger – som før omtalt – ikke på empiri, men på en direkte forstandsmæssig indsigt i mennesket og naturen, tilføjet det som en skolet intuition kunne bibringe. Han mente, at en hvilken som helst intuition skulle afprøves forstandsmæssigt. Et banalt eksempel: Hvis intuitionen gav mistanke om, at et akut mavesår hos en ganske bestemt patient skyldtes ægteskabelige problemer, så skulle denne intuitive mistanke bekræftes ved at undersøge, om patienten virkelig havde ægteskabelige problemer. Til dato er jeg ikke stødt på maskiner, som kan diagnosticere så præcist, at de angiver ”ægteskabelige problemer” som den egentlige grund til patientens aktuelle lidelse. Derimod ville en nær ven sagtens kunne diagnosticere årsagen til patientens akutte sygdom. Uden intuitionen finder man i dag effektive midler til at behandle mavesår, MEN hvis ikke selve årsagen behandles, vil patienten løbende skulle have medicin. Selvom lægen ikke er en nær ven, bør han/hun udvikle så megen medleven og intuition, at han/hun mærker patientens sjæletilstand og gennem denne følsomhed finder frem til den virkelige årsag til patientens helbredsproblemer.

Når forstanden og den skolede intuition samarbejder, medfører det et væsentligt større overblik over sammenhænge, årsager og symptomer. Det giver langt større muligheder for at forstå de mekanismer og processer, der foregår i det enkelte menneske. Ud fra denne helhedsforståelse kan man så definere de stoffer i naturriggerne (eller andre råd), som har forbindelse til disse tilstande og som dermed vil befordre en helbredelse.

På dette grundlag var Rudolf Steiner i stand til at angive lægemidler til bestemte mennesker og sygdomme uden forudgående forsøg.

Den (læge)videnskab, man i dag sætter sin lid til og banker anderledes (klart) tænkende oven i hovedet med, bygger fortrinsvis på ”statistik”. Altså hvis et bestemt stof ved flere forsøg viser sig at kunne hjælpe for eksempel 80% af patienterne med mavesår, så regnes det for et videnskabeligt anerkendt lægemiddel mod mavesår. Det er bare uheldigt, at det ikke hjælper de sidste 20% med mavesår, og endnu mere ”uheldigt”, at man ofte ikke har fundet frem til årsagen til mavesåret hos den enkelte patient. Der er sandsynligvis lige så mange dybereliggende årsager, som der er patienter, og når man ikke frem til disse årsager og får dem bearbejdet sammen med patienten, bliver han/hun aldrig helt rask. Symptombehandlingen udvikler endda i reglen en værre sygdom hos patienten på sigt.

I bogen "Hvordan når man til erkendelse af de højere verdener?" beskriver Rudolf Steiner en skolingsvej, som alle principielt har mulighed for at gå, og ad den vej er det muligt at nå frem til en dybere indsigt/et større klarsyn. Rudolf Steiner beskriver denne skolingsvej som en åndsvidenskabelig vej.

I det følgende beskrives to af Rudolf Steiners grundlæggende opdagelser:

- * Menneskets tre-deling
- * Menneskets fire væsensled

Menneskets tre-deling

Rudolf Steiner deler det fysiske menneske i tre dele:

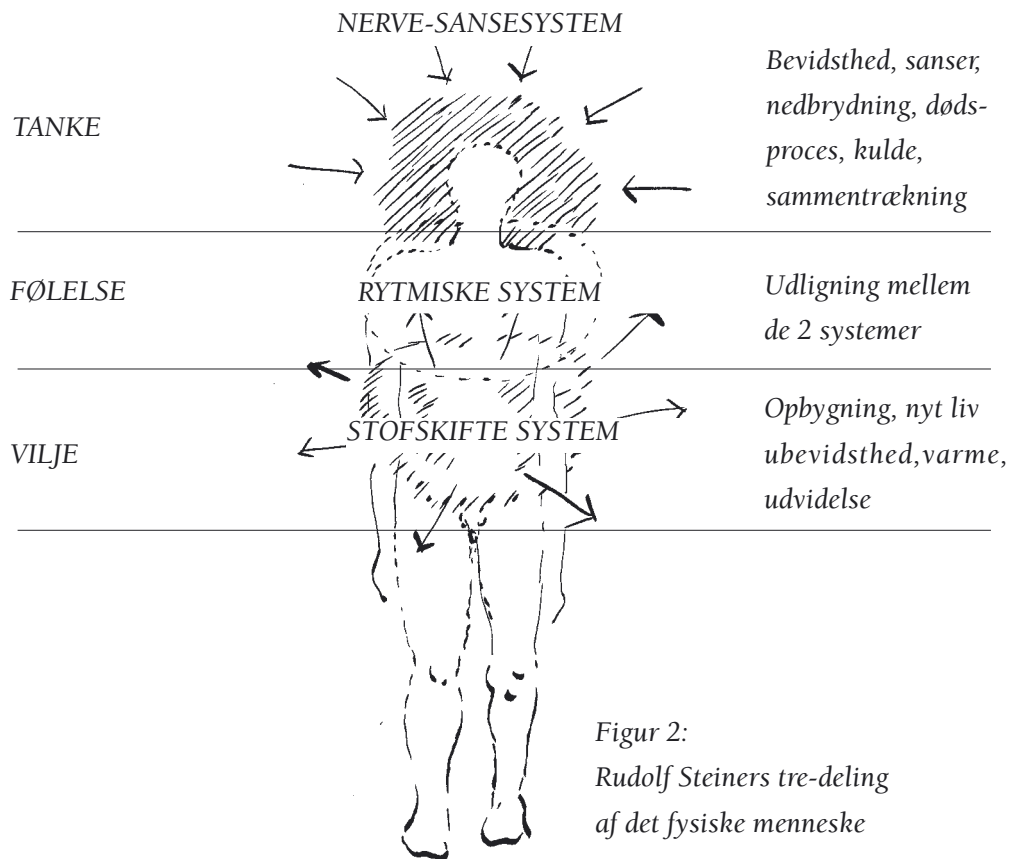
- Stofskifte- og lemmesystemet (SSS)
- Nerve-sansesystemet (NSS)
- Det rytmiske system (RS)

Stofskifte-lemmesystemet (SSS)

Dette system har fortrinsvis sit sæde under brystregionen – under det rytmiske system. (Se illustration side 26).

Her finder vi fordøjelsessystemet, lever, nyrer, bugspytkirtel, milt og forplantningsorganer.

Stofskiftesystemet er karakteriseret ved, at der dannes varme og nyt liv. Det virker helt og holdent i opbygningens tjeneste og har en uhyre regenererende kraft. Det er et udvidende, varmedannende område. Der vil altid udgå en centrifugal kraft fra stofskifteområdet. Dette forstås bedst ved at sammenligne det med planten, som vokser og vokser og danner mere og mere stof. I forplantningssystemet, som er en del af stofskiftesystemet, er der så megen vitalitet, at der her direkte dannes nyt liv.

Alt i stofskiftesystemet foregår, uden at vores bevidsthed mærker noget til det. Kun hvis vi får en eller anden sygdom, kan vores bevidsthed (nerve-sansesystem) komme til stede og udløse for eksempel smerter og knudedannelse. Ved høj feber trænger varmen og de ubevidste stofskiftekræfter endda op i hovedet (NSS), og det bevirker her, at en del af bevidstheden forsvinder. Den syge kan blive drømmende og virke omtåget. Ved at sætte den fulde bevidsthed "uden for døren" på denne måde, gives der plads til stofskiftesystemets opbyggende kræfter, og nervesystemets nedbrydende dynamik vises tilbage.

Rudolf Steiner var den første, som gjorde opmærksom på, at menneskets *viljeskræfter* har intim forbindelse til stofskifte-lemmesystemet. Det, som mennesket udtænker med hovedet, kan hovedet ikke gennemføre alene. Det er stofskifte-lemmesystemet, som skal *omsætte de udtænkte handlinger til virkelighed*. Mennesker, som har et stærkt stofskifte-lemmesystem, har generelt let ved at handle (på det fysiske plan/med lemmerne).

Mennesker, der er præget af et svagere stofskifte-lemmesystem, har generelt langt sværere ved at handle i det fysiske. Det er ofte mennesker, som er domineret for meget af nerve-sansesystemets nedbrydende virkninger. Disse mennesker er til gengæld præget af stor mental aktivitet. Den sunde balance opstår, når nerve-sansesystem, rytmisk system og stofskifte-system arbejder harmonisk sammen.

Det typiske stofskiftemenneske er et menneske, hvor stofskiftets dynamik er dominerende. Det har typisk et stort hoved, kraftig hage, kraftig kropsbygning, er vital og har en god varme i kroppen. Det er et handlingsmenneske, som ofte handler, inden det tænker. Stofskiftemennesket er mest domineret af de opbyggende kræfter og bevarer ofte vitaliteten og kræfterne op i årene.

Stofskiftekræfterne styrkes ved fysisk sund aktivitet. En del af det fik vore forældre og forfædre foræret gennem meget af det legemlige arbejde, de måtte udføre hver dag. I dag er det de færreste, som har et egentligt fysisk krævende arbejde. De fleste af os skal aktivt opsøge denne udfordring. Det foregår så i fritiden i konkurrence med mange andre tilbud om adspredelse og rekreation. De fleste skal overvinde sig selv for ikke at sætte sig foran fjernsynet, gå på café eller tage sig en eftermiddagslur. Resultatet af manglende fysisk aktivitet giver fysiske gener, men viser sig også ofte som psykisk ubehag i form af utilpashed, rastløshed og manglende følelse af at være hjemme i sin egen krop.

Når man går i gang med et fysisk arbejde, skal en vis modvilje og manglende viljekraft overvindes. Lykkes det, opdager man til gengæld ofte, at det er behageligt og kroppen føler behag ved det. Men arbejdet skal selvfølgelig have en mening, og det må gerne begejstre. Så arbejder følelserne og hjertet med på en sund måde.

En del af den sportslige aktivitet, som udfolder sig i dag, har en anden karakter og kan ikke altid betegnes som sund for stofskiftet. Det kan godt forekomme, at en lang rolig spadseretur, hvor sjælen når med, er bedre for helbredet end et hæsblæsende cykelløb gennemført ved hjælp af rene viljeskræfter.

At sy, luge sin have, arbejde med stemmejern, flette pil, væve og lignende kræver ikke umiddelbart mange kræfter, men det kræver en intensitet og styring af kræfterne. Nogle af dem kan man ligefrem komme til at svede af. Disse typer af rolig, koncentreret fysisk aktivitet med lemmerne opbygger stofskiftesystemet. Dog skal man selvfølgelig være

opmærksom på, at fysisk aktivitet også kan overdrives. Der skal være plads til eftertanke og følelser. Fysisk arbejde, der udføres for komme væk fra eftertanke og følelser, vil i det lange løb have en negativ virkning på kroppen.

Nerve-sansesystemet (NSS)

Det er nødvendigt, at der i mennesket foregår både opbygning (SSS) og nedbrydning (NSS). Derfor har mennesket også et nerve-sansesystem. Nerve-sansesystemet har sit sæde i hovedet, men udstrækker sin virkning til hele organismen. Det skaber bevidsthed, men forud for en bevidsthed sker der altid en nedbrydning. NSS er et ”dødsprincip”, som skaber form, kulde og mineralisering i organismen.

Det er karakteristisk for nerver, at de ikke lader sig regenerere, og at de nerver, som dør, ikke erstattes af nye celler. Det er helt modsat cellerne i stofskiftet. Eksempelvis har dyreforsøg vist, at hvis man skærer 3/4 af leveren væk, vil den i løbet af seks uger vokse ud igen til normal størrelse.

Uden nerve-sansesystemet ville vi være som planten, som vokser og vokser og til sidst dør af det. I planten er der ikke indbygget et nedbrydende princip, og derfor har den ingen bevidsthed. Den vokser og vokser, til den første frostnat tager livet af den, til stormen fælder den, eller til dens vækstcyklus ender med frøsætningen.

I nervesystemet hersker der symmetri, mens der i stofskiftesystemets organer hersker asymmetri. For eksempel er alle vore nervebaner anlagt symmetrisk i venstre og højre side ud fra en midterlinje ned gennem kroppen. Stofskifteorganerne derimod er ikke anlagt på denne måde, for eksempel er leveren kun i højre side, milten i venstre side, tarmene er også asymmetriske. Selve organernes form er heller ikke underlagt symmetri. Asymmetrien er udtryk for, at stærke viljesimpulser har taget del i organdannelsen, og et organ, som således er dannet ud fra viljeskræfter, kan give disse videre til mennesket.

Tænkningen er intimt forbundet med nerve-sansesystemet. Vi lever i en tid med alt for mange nerve-sansepåvirkninger: Fjernsyn, radio, biler, computere, stress, et omskifteligt liv osv. Det har skabt et helt nyt menneske, hvis stofskifte, og dermed livskræfter, ofte er svækkede/labile, og der optræder lettere sygdom. Det fører bl.a. til mere og alvor-

ligere sygdom i alderdommen. Vi ser for eksempel en stor øgning i antallet af mennesker, som rammes af sygdomme i centralnervesystemet. En udvikling, som de offentlige stærkt stigende udgifter til sygehuse og ældrepleje, vidner om. Tendensen går i retning af flere og flere NSS-mennesker. En sund, kreativ og konstruktiv tænkning skal opstå gennem et samarbejde mellem NSS, RS og SSS, og det er det, vi igen skal arbejde hen imod i bl.a. pædagogik og medicin.

Mennesket betaler for sin vågne bevidsthed med tab af vitalitet/livskræfter. Det er også årsagen til, at mennesket har større sygdomstendens end alle andre levende væsener.

"Kunne det, som er organisk vækst hos mennesket, ikke trænges tilbage, kunne det som spirer og vokser ikke til stadighed dæmpes ned, så ville åndeligt og sjæleligt liv aldrig være muligt. De samme fænomener, som i menneskets normale tilstand bliver til sygdom, til tilbagegang i udviklingen, de må jo dog være til stede i en vis form for overhovedet at gøre os til åndelige, til tænkende væsener. Kunne vi som mennesker ikke blive syge, så kunne vi heller ikke være åndelige væsener; thi vi er kun åndelige væsener i kraft af, at vi i os har muligheden for at blive syge ..... Muligheden for at blive syg kan vi takke for, at det også er muligt for os at blive tænkende, følede og villende mennesker."

Rudolf Steiner

Det typiske nerve-sansemenneske har et lille hoved, er tynd, har en vigende hage, er ud-tørret, forfrossen, nervøs, har svage viljeskræfter. Dødsprocesserne har taget overhånd. Et billede – første dag i børnehaven: Nerve-sansebarnet vil gemme sig bag sin mor, forsigtigt vil det stikke hovedet frem og nøje iagttage alt, hvad der sker, og efter lang tid vil det forsigtigt vove sig frem og røre ved noget. Stofskiftebarnet derimod vil straks handle uden at tænke så meget.

Det rytmiske system (RS)

Imellem NNS og SSS's polariteter findes et udlignende, harmoniserende system: det rytmiske system.

Dette system består først og fremmest af hjerte, lunger/åndedræt og blodkredsløb. Det er centreret i brystregionen, men vi finder rytmer overalt i kroppen: i tarme, hjerne og muskler.

Blodet har tættest forbindelse til stofskifte-systemet, lungerne til nerve-sansesystemet, og helt centralt mellem disse i organismen ligger hjertet. Hjertet slår rytmisk, det har en afslappet fase og en aktiv fase. Det samme gælder for åndedrættet. Alt, hvad der foregår i rytmiske kredsløb i naturen, virker rensende og udlignende og bringer os sundhed. Sådan forholder det sig også med menneskets rytmiske system.

Det opfanger for kraftige stofskiftereaktioner, som ellers ville trænge ind i NSS og udløse sygdom (for eksempel migræne, høfeber, hysteri). Omvendt opfanger det for kraftige nerve-sanseimpulser, som ellers ville føre til en for kraftig mineralisering (dødsproces) og hæmme stofskiftet (neurasteni = nervesvækkelse). Derfor kan det rytmiske karakteriseres som et ursundhedsprincip. Mange af østens livsfilosofier udnytter dette urprincip i forskellige terapiformer: Åndedrætsøvelser, rytmisk massage og akupunktur (energifordeling).

Det rytmiske system har intim forbindelse til menneskets følelser. Et sundt følelsesliv bevarer det rytmiske sundt, og længerevarende sjælekvaler fører til nedbrydning af det rytmiske system.

Det rytmiske menneske

Lever mest i følelser og stemninger. Det lever med i glæde og sorg, vrede, lyst, smerte, sympati og antipati. Sunde, positive følelser skaber glæde og sundhed, men de negative, angstskabende følelser kan også tage overhånd.

Et typisk rytmisk præget menneske kan leve for stærkt med i omgivelsernes sorger, ulykker, vrede og negativitet. Det kan blive oversvømmet af omgivelsernes stemninger eller sine egne. Et sådant menneske har brug for en afbalancering i retning af, at logiske tanker kommer til at fylde mere. Mennesker med dybe følelser, som ikke tager overhånd, og hvor tænkningen og handlingerne også får plads, er i reglen de sundeste mennesker, og de virker altid befordrende på det sociale liv mennesker imellem.

Dets modsætning er mange af nutidens mennesker, som "lever for meget i hovedet". Meget ofte skal behandleren styrke det rytmiske system og følelserne for at bevirke sundhed i nutidsmennesket.

Lægemidlernes forbindelse til de tre områder

Homøopatiske lægemidler virker fortrinsvis i et af de tre områder:

Midler, som virker i nerve-sansesystemet, kaldes SALINSKE lægemidler (salte).

Efter Rudolf Steiners anvisninger fremstilles lægemidler, som skal virke i nervesystemet ved maceration (kolde udtræk). På den måde ledes virkningerne direkte til nervesystemet.

Midler, som virker i det rytmiske system, kaldes MERKURIELLE lægemidler (merkur = kviksølv).

Lægemidler, som skal virke på det rytmiske system fremstilles ved udtræk ved 37°C (digestion).

Midler, som virker på stofskiftesystemet, kaldes SULFURISKE lægemidler (sulfur = svovl).

Lægemidler, som skal virke på stofskifte-lemmesystemet fremstilles ved kogning (dekokt).

Salinske lægemidler

Som beskrevet ovenfor, udgår der mineraliserende dødsprocesser fra nerve-sansesystemet. Samtidig har nerve-sansesystemet behov for salte for at kunne fungere. Er nerve-sansesystemet svækket, skal der tilføres stoffer med mange salte. Kisel er et typisk salinsk lægemiddel. Det udfolder nerve-sansesystemets formdannende, analyserende virkninger overalt i organismen. Dele fra planters rod kan også laves til typiske salinske lægemidler.

Merkurielle lægemidler

Merkur er handelsmændenes gud. Opgaven er her at bringe varer fra et sted med overflod til et sted med mangel. Men Merkur er også lægernes gud, for mennesket har også brug for en løbende fordeling og afbalancering af energien i kroppen (som det for eksempel sker indenfor akupunkturen). Merkur skaber bevægelse. Lægens vigtigste opgave er af merkuriel art. Et menneske, som er blevet sygt, er "faldet i et energihul" på et eller flere områder. Energistrømmen er gået i stå og skal have et større eller mindre "skub" for at komme videre. For eksempel kan planters rytmiske dele (blad og stængel) omdannes til typiske merkurielle lægemidler.

Sulfuriske lægemidler

Sulfuriske lægemidler virker livgivende, stimulerende og opbyggende på alle organers stofskiftedele. En typisk repræsentant for de sulfuriske lægemidler er sulfur (svovl) selv. Det aktiverer for eksempel leveren, så den bedre bliver i stand til at skille ud og bygge op. Det er svovl, som binder aminosyrerne sammen til proteiner. Svovl skaber liv, varme, opbygning og udskillelse. Sulfuriske lægemidler virker på forskellige måder i kroppen og har en centrifugal virkning i organismen. Planters blomst/frugt og frø har intim forbindelse til menneskets stofskiftesystem. Derfor virker de dele af planten specifikt ind i forskellige dele af stofskifteområdet – for eksempel fordøjelse, lever, forplantningssystem, nyrer m.m. (Se nærmere om plantens forbindelse til mennesket nedenfor).

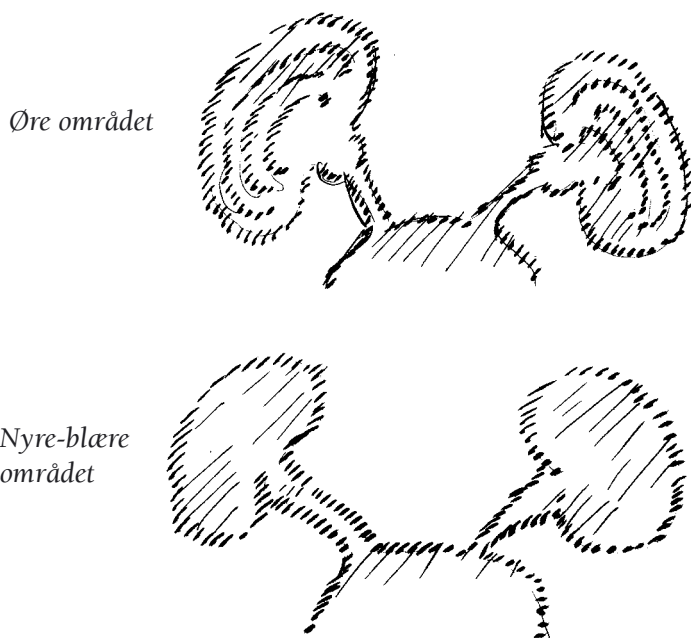
Det er dog ikke alle sygdomme og tilstande, som behøver mere liv/vækst. Det kan også være nødvendigt at give lægemidler, som virker formende eller rytmiserende.

Eksempler på ubalancer i de tre systemer

Sundhed opstår, når der er en god balance mellem de 3 systemer. Hverken stofskiftesystemet eller nervesystemet må være for fremtrædende i styrke i forhold til hinanden. Det rytmiske system derimod, som blev betegnet som et ”ursundhedsprincip”, skaber mere og mere sundhed, jo stærkere det er.

Rodolf Steiner gør opmærksom på, at årsagen til symptomer i et område meget ofte skal findes i det modsatte system – for eksempel høfeber viser sig som symptomer i nerve-sansesystemets område, men årsagen skal i reglen findes i nyre-blæresystemet (se nedenfor). Det samme gør sig gældende ved væske i mellemøret. Øresymptomer i det hele taget har ofte deres årsag i nyresystemet. Ved skolehovedpine er symptomerne i hovedet, men årsagen skal findes i ernæringssystemet. Som behandler skal man passe på med ikke at stirre sig blind på symptomerne og blive ved med at lede efter årsagen, der hvor symptomerne er. Hvis man vender sig imod det modsatte system, finder man ofte årsagen her. *Dvs. hvis der er symptomer i nerve-sansesystemets område, finder man typisk årsagen i stofskiftesystemets organer. Hvis der er symptomer i stofskiftesystemet, findes årsagen ofte i nerve-sansesystemet.*

Rudolf Steiner gør også opmærksom på, at ethvert organ i stofskiftesystemets område modsvares af et organ i nerve-sansesystemets område – for eksempel lever/hypofyse, øre/nyrer, næse/blære.

Figur 3: Den fysiske lighed mellem ører/bihuler og blære/nyrer.

Migræne

Rudolf Steiner beskriver migrænen som en sygdom, hvor stofskifteprocesser trænger op gennem det rytmiske system og herfra op i hovedet og ned i dele af hjernen, hvor de ikke hører hjemme. Migræne starter for eksempel typisk i forbindelse med ægløsning, menstruationsstart, galdereaktioner, fordøjelsesforstyrrelser m.m. Alt dette er reaktioner i stofskifteområdet.

Det er det rytmiske systems opgave at "opfange" stofskiftereaktioner (for eksempel fordøjelsesprocesser, menstruation, ægløsning), så de ikke trænger op og skader NNS. Migrænepatientens rytmiske system formår ikke at forhindre stofskifteprocesserne i at komme på afveje eller at udligne reaktionerne. Ofte har migrænepatienter en svaghed i nerve-sansesystemet. En behandling går her ud på at styrke det rytmiske system og nerve-sansesystemet, men også undertiden at regulere for kraftige, sygelige processer i stofskiftesystemet. Det er på den anden side også det rytmiske systems opgave at "op-

fange” reaktioner fra nerve-sansesystemet, så de ikke trænger ned og skaber dødsprocesser i stofskifteområdet.

Tyfus/salmonella

Rudolf Steiner betegner tyfus som en tilstand, hvor nerve-sansesystemets dynamik uforvandet er trængt ned i stofskifteområdet, hvor det ikke hører hjemme. Tyfus er i familie med salmonella, som jo er en udbredt sygdom også i vesten – hvor netop nerve-sansesystemet er meget dominerende. Det gør vestens mennesker modtagelige for salmonella infektion. (Steiner: ”Syv foredrag om sundhed og sygdom”).

Skolehovedpine

Hos skolebørn i 8-12 års alderen møder man ikke sjældent fænomenet ”skolehovedpine”. Her beskriver barnet en hovedpine, der tager til i løbet af skoledagen. Årsagen er, at barnets ernæringssystem endnu ikke tåler den intellektuelle anstrengelse. ”Lægemidlet” er her en anden pædagogik, som aflaster hovedet og i højere grad stimulerer stofskiftet (viljen) og det rytmiske (følelser). Som homøopatisk medikament anvendes Kalium phos. D6 eller D12.

Høfeber

Ved høfeber reagerer øjne og næse på udefrakommende pollen, men den dybere årsag skal findes i stofskiftesystemets område, nemlig i nyrer og blære. En høfeberbehandling går derfor ud på at styrke nyre-blæresystemet. Det kan man for eksempel gøre ved hjælp af Høron, som er et comp. middel fra Allergica.

Ved enhver sygdom vil man finde ubalancer mellem de tre systemer eller svækkelser i et eller flere af dem.

Potensvalg ved behandling af de 3 systemer

Det er en overordnet regel, at man anvender lave potenser til akutte sygdomme og høje potenser til kroniske sygdomme.

Lave potenser virker i stofskifteområdet (D1 – D6).

Mellempotenser virker i det rytmiske, følelsesmæssige område (D12 – D20).

De høje potenser virker på nervesystemet.

De tre systemer og medicinering

Det kan være af væsentlig betydning for virkningen af medicin, hvordan den indgives. Hvis man f.eks. medicinerer oralt (gennem munden), sker virkningen *via* stofskiftet, også selvom den skal nå frem til en virkning i f.eks. det rytmiske system eller nerve-sanse-systemet.

Man kan sagtens opleve, at en bestemt medicin for eksempel kun virker som injektion, og i andre tilfælde vil en behandling over huden virke stærkest.

Medicin indtaget gennem munden virker *via* stofskiftesystemet.

Medicin givet som injektion virker *via* det rytmiske system.

Behandling over huden virker *via* nerve-sansesystemet.

Forbindelsen mellem plante og menneske

Ligesom mennesket kan planten deles i 3 dele:

Blomst/frugt/frø

Blad/stængel

Rod

Blomst/frugt/frø og deres forbindelse til menneskets stofskiftesystem

Blomst/frugt/frø har intim forbindelse til menneskets stofskiftesystem.

Det er i blomsten, frugten og frøet, der dannes farver, dufte og aromastoffer, og det er her forplantningen sker. I mange planter kan man måle en højere temperatur i blomst/frugt området. Det er bl.a. denne højere temperatur, som fører til modning af frugten og frøet. Det er også i menneskets stofskiftesystem, at der dannes varme og dufte og selve stofopbygningen sker.

I kvindens forplantningssystem kan der dannes et helt nyt menneske efter en "bestøvning/befrugtning" fra mandens forplantningssystem. Ønsker man således at virke helbredende og styrkende ind i menneskets stofskiftesystem, skal man først og fremmest anvende planter blomst/frugt og frø. Det gør sig bredt gældende, hvad enten de anven-

des i ernæringen, i plantemedicin eller homøopatisk medicin.

Et eksempel: Kamilleblomsten virker meget styrkende ind i fordøjelsessystemet; lindeblomst virker varmende og opbyggende på stofskiftesystemet, hvorfra lindeblomst får nerverne til at falde til ro.

Og så et lidt vanskeligere eksempel: Mor-og-barn planten (homøopatisk betegnelse: Bryophyllum – latinsk betegnelse: Kalanchoe daigremontiana) er speciel, fordi den har flyttet formeringen væk fra blomsterområdet – hvor den jo normalt hører hjemme hos planter – og ud til bladområdet. Hos denne plante foregår forplantningen fra bladkanterne, hvor der dannes et væld af nye små "børn", som drysset ned på jorden, hvor de vokser op som selvstændige nye planter. (Rudolf Steiner nævner specifikt, at planter især er lægeplanter, når de ikke er harmoniske i forhold til rod – blad/stængel – blomst/frugt/frø).

Mor-og-barn planten angav Rudolf Steiner som værende virksom på menneskets forplantningssystem – især livmoderen – og angav den som et lægemiddel til hysteri. "Hysteria" er det græske ord for livmoder. Grækerne så en klar sammenhæng mellem underlivet og stærke, sjælelige reaktioner som opfarende, overilet, let antændelig, let fortrædelig, m.m. Hysteri så man som en uovervejlet, ikke styrbar reaktion fra det ubevidste (stofskifte-) område.

Et sidste eksempel kunne være guleroden eller rødbeden. De er begge planter, som har dannet farver i roden. Farver og aromastoffer hører jo egentlig ikke hjemme her, men det er guleroden og rødbeden åbenbart ligeglade med. Ud fra det kan man sige, at disse to planter virker på menneskets nerve-sansesystem, fordi de er rødder, men på en eller anden måde er disse rødder stærkt tiltrukket af stofskiftesystemet. De virker altså både på nerve-sansesystemet og på stofskiftesystemet.

Blad og stængel og deres forbindelse til menneskets rytmiske system

Planten ånder/trækker vejret gennem sine blade. Den optager kuldioxid og udånder ilt. Mennesket ånder med sit rytmiske system omvendt heraf: Det indånder ilt og udskiller kuldioxid. Det centrale stof, som gør det muligt for planten at gennemføre fotosyntesen, hedder klorofyl. Dette stof er i stand til at optage solens lys og dermed give energi til planten. Den centrale kerne i klorofyl er magnesium (også kaldet "lysmetallet"). I men-

neskets rytmiske del spiller et lignende stof en central rolle. Det er stoffet hæmoglobin, som gør blodet i stand til at optage og binde luftens ilt, så det kan transporteres rundt i kroppen.

Klorofyl og hæmoglobin er kemisk set to næsten identiske stoffer. Den eneste forskel er, at den centrale kerne i klorofyl er magnesium og i hæmoglobin jern. Plantens blad og stængel har altså en intim forbindelse til menneskets rytmiske system. Derfor vil planters blade og stængler skematisk set kunne virke helbredende ind i menneskets rytmiske system.

For eksempel vil grønne blade fra forskellige salater virke styrkende på det rytmiske system – både på tilstande i vejrtrækningen og i blodet og frem for alt på lungerne.

Men igen finder vi her “mærkelige” planter, som ikke opfører sig “normalt” – for eksempel timian. Laver vi en te af timianblade, virker den varmende, krampeløsnende og styrkende på lungerne. Timians blade er ikke helt, som vi kunne forvente os af blade. Nej, de indeholder aromastoffer og æteriske olier, som egentlig skulle dannes i plantens blomst/frugtområde. Timianbladene styrker således det rytmiske område, fordi det er blade, vi anvender. Men fordi bladene indeholder æteriske olier, bringer de også “stofskifte”(= liv) ind i lungerne. Det kan være nødvendigt, hvis for eksempel nervesystemet har “sat sig” for hårdt på lungerne. På lignende måde kan man omvendt finde planter, som bringer “form” ind i det rytmiske system (altså virker fra nerve-sanseområdet ind i lunger/blod/hjerte).

Forbindelsen mellem plantens rod og nerve-sansesystemet

Plantens rod optager mineraler fra jorden. Fra roden sendes de videre op i planten. Heroppe sørger plantens rytmiske system for at de mineralske former, der kommer fra roden, bliver bygget ind i en levende sammenhæng.

Hos mennesket fører tænkning til en mineraliseringsproces, som menneskets rytmiske system skal være med til at overvinde.

Roden er det koldeste sted på planten; på samme måde er nerve-sansesystemet det koldeste sted i mennesket. Det er et udtryk for at det er de steder i planterne og mennesket, der er tættest på at være mineralske, uorganiske.

Her slutter uddraget af bogen **Lægekunst for krop, sjæl og ånd – Grundlæggende principper i antroposofisk medicin** af Peer Bach Boesen

Køb hele bogen og læs mere om antroposofisk homøopati på www.alma-info.dk